

# Høringsnotat – hjemmel for å utstyre tolltjenestepersonell med pepperspray som selvforsvarsmiddel

## 1 Innledning

Finansdepartementet foreslår i samråd med Justis- og beredskapsdepartementet å endre forskrift 25. juni 2009 nr. 904 om skytevåpen, våpendeler og ammunisjon mv. (våpenforskriften) § 9, slik at bestemmelsen åpner for at tolltjenestepersonell kan utstyres med pepperspray (OC-spray<sup>1</sup>).

Forslaget har sammenheng med at tolltjenestepersonell som står i førstelinjen langs grensen og utfører kontroll med vareførselen inn og ut av landet, har vært utsatt for trussel- og voldssituasjoner i forbindelse med grensekontrollen. Det er ønskelig at tjenestepersonellet blir utstyrt med pepperspray til bruk i nødverge som et risikoreduserende virkemiddel i den operative grensekontrollen.

## 2 Gjeldende rett

Våpenforskriften § 9 fastsetter forbud mot våpen eller lignende som ikke faller innenfor våpenloven § 1. Etter bestemmelsens første ledd er det forbudt å erverve, eie eller inneha slike våpen eller lignende, deriblant pepperspray. Bestemmelsen gjelder ikke for våpen som er bestemt for eller tilhører politiet eller Forsvaret, jf. våpenforskriften § 9 annet ledd. Tolletaten er ikke omfattet av unntaket etter våpenforskriftens § 9 annet ledd, og omfattes således av forbudet i våpenforskriften § 9.

Etter våpenforskriften § 9 fjerde ledd kan politimesteren dispensere fra forbudet i første ledd dersom særlige grunner foreligger. For Tolletaten ble det innhentet dispensasjon etter denne bestemmelsen til å utstyre tolltjenestepersonell med pepperspray i forbindelse med et to-årig prøveprosjekt fra 1. januar 2016 til 31. desember 2017.

En permanent tillatelse for å utstyre tolltjenestepersonell med pepperspray, vil ikke kunne innhentes etter våpenforskriften § 9 fjerde ledd.

## 3 Bakgrunn

Tolletaten skal beskytte samfunnet mot ulovlig inn- og utførsel av varer, og etatens kontrollvirksomhet er følgelig innrettet mot å avdekke smugling av blant annet narkotika, legemidler og våpen. Tolletaten har opplevd bruk av fysisk vold mot tjenestepersoner i sitt arbeid med å avdekke smugling av denne typen varer. Varene har ofte en svært høy verdi for de som forsøker å smugle dem inn, og de kriminelle miljøene tar derfor i bruk ulike virkemidler for ikke å bli oppdaget, som kontraspaning mot Tolletaten, store konvoier med

---

<sup>1</sup> OC-spray er en forkortelse for Oleoresin Capsicum, som er et ekstrakt av pepperfrukt

ulike typer last og følgebiler. Aktørene opptrer ofte truende mot Tolletatens tjenestepersoner, og i enkelte tilfeller er aktørene bevæpnet. Det hender også at Tolletatens tjenestepersoner møter rusede personer når de utfører grensekontroller. Disse opptrer ofte irrasjonelt, og i noen tilfeller svært truende.

En stor del av Tolletatens kontroller skjer i områder hvor avstanden til tettbygde strøk og politi er stor, og det kan derfor ta noe tid å få nødvendig bistand fra politiet. I perioden 2014 til 2017 ble det rapportert inn 59 truende hendelser, herunder hendelser der kontrollobjektet tok til motverge, utøvde vold, fremsatte trusler ol. Dette er hendelser som potensielt kunne ha eskalert til en situasjon hvor tjenestepersoner ble alvorlig skadet.

Tolletaten gjennomførte et toårig prøveprosjekt i 2016 og 2017, der deler av etatens operative tjenestepersonell ble utstyrt med pepperspray til bruk i nødverge. Formålet var å øke tryggheten til tjenestepersonellet i grensekontrollen. Pepperspray ble ikke benyttet i prøveperioden, og er heller ikke benyttet i ettertid. En intern evalueringsrapport konkluderte likevel med at tilgang til pepperspray har gitt tjenestepersonell en betydelig økt opplevd trygghet, og at ordningen bør gjøres permanent. Rapporten bemerket videre at tjenestepersonell som får utdelt pepperspray, må få tilrettelagt regelmessig og tilstrekkelig trening i bruk av pepperspray, kursing i konflikthåndtering og pågripelsesteknikk. På bakgrunn av erfaringene fra prøveprosjektperioden, ønsker Tolletaten å etablere pepperspray som et verktøy for nødvergesituasjoner for alle tjenestepersoner i Tolletatens grensekontroll.

Tolletaten har vurdert batong eller forsvarsspray som alternative virkemidler til pepperspray til bruk i nødverge. Bruk av batong vil kunne medføre relativt store skader på person (f.eks. brudd- og bløtvevsskader), har i de fleste tilfeller et større skadepotensiale enn pepperspray. Forsvarsspray er ikke ansett for å ha tilstrekkelig effekt og varighet til å gi tjenestepersonell en reell grad av trygghet. Den optimale avstanden på forsvarsspray er 0,5- 2,5 meter, noe som gir tjenestepersonen et meget lite handlingsrom - både med hensyn til tid og avstand. Bruk av forsvarsspray til nødverge gir ikke tjenestepersoner tilstrekkelig tid til å sikre angriperen eller foreta andre handlinger for å avslutte angrepet. Til sammenligning er anbefalt avstand for å benytte pepperspray mellom 3 og 6 meter. Pepperspray har i tillegg et virkestoff som mer effektivt vil stoppe en person fra å fortsette med en truende eller voldelig handling. Peppersprøyen er også kvalitetssikret og testet både av norsk og svensk politi, og svenske tollmyndigheter bruker tilsvarende type pepperspray.

#### **4 Vurderinger**

Tolletaten har foretatt en overordnet risikovurdering for 2018 som vurderer fysiske angrep på Tolletatens tjenestepersonell som «sannsynlig». Som eksempel på angrep nevnes bevisst/tilsiktet skade på tjenestepersonell, vold, enten på grensen eller på tjenestested, en presssituasjon mot tjenestepersonell, ran, press med kjøretøy under utrykning, terror/bomber, angrep med biologiske faktorer, kjemikalier eller at tjenestepersonell tas som gissel.

En ordning med pepperspray vil styrke tolltjenestepersonells evne til å håndtere situasjonen dersom angrep inntreffer, og øke tjenestepersonells opplevde trygghet. Videre fremstår bevæpning med pepperspray som et godt egnet virkemiddel for å trygge hverdagen for tjenestepersonellet, sammenlignet med de alternative virkemidlene, forsvarsspray og batong, som Tolletaten har vurdert. Departementet støtter derfor Tolletatens forslag om å utstyre tolltjenestepersonell med pepperspray. Det understrekes at pepperspray kun skal benyttes til selvforsvar i nødvergesituasjoner. Tolletaten skal, i motsetning til politiet og Forsvaret, ikke ha mulighet til å benytte pepperspray for å utføre tjenestehandlinger. Formålet med å innføre pepperspray i etaten, er å ivareta sikkerheten til det operative tjenestepersonellet for å forhindre at tjenestepersonell eller andre utsettes for voldshandlinger.

Finansdepartementet foreslår derfor, i samråd med Justis- og beredskapsdepartementet, at Tolletaten gis unntak fra forbudet i våpenforskriften § 9 første ledd, slik at Tolletaten kan erverve, eie og inneha pepperspray.

Våpenforskriften regulerer ikke *bruken* av pepperspray. For Tolletaten vil bruk av pepperspray reguleres av straffeloven § 18 om nødverge. Etter straffeloven § 18 er en handling som ellers er straffbar, lovlig når den blir foretatt for å avverge et ulovlig angrep, og ikke går lenger enn nødvendig. Handlingen skal heller ikke åpenbart gå ut over hva som er forsvarlig sett hen til farlighetsgraden av angrepet, hva slags interesse angrepet krenker, og angriperens skyld.

Det kan nevnes at det også vil bli utarbeidet en egen instruks for bruk av pepperspray i Tolletaten. I instruksene vil det bl.a. fastsettes at tjenestepersonell som får utdelt pepperspray, skal gjennomgå kurs med opplæring i bruk av pepperspray, kommunikasjon og samtaleteknikk, trening i pågripelsesteknikker og gjennomgang av hjemmelsgrunnlaget. I tillegg må de avlegge en avsluttende prøve, som må være bestått.

Det vises til forslag til endring i våpenforskriften § 9.

## **5 Økonomiske og administrative konsekvenser**

Tolletaten vil ha enkelte kostnader som følge av ordningen, i all hovedsak knyttet til opplæring av tjenestepersonell, og innkjøp av peppersprayutstyr.

## **6 Ikrafttredelse**

Endringen trer i kraft straks.

# **Forskrift om endring av forskrift 25. juni 2009 nr. 904 om skytevåpen, våpendeler og ammunisjon mv. (våpenforskriften)**

## I

I forskrift 25. juni 2009 nr. 904 om skytevåpen, våpendeler og ammunisjon mv. gjøres følgende endringer:

§ 9 tredje ledd skal lyde:

*Denne bestemmelsen gjelder ikke for pepperspray som er bestemt for eller tilhører Tolletaten.*

Fjerde og femte ledd blir nytt femte og sjette ledd.

## II

Forskriften trer i kraft straks.